

IN HET KORT:

Inleiding

- In de aanloop naar de zeventiende eeuw verzwakt de positie van de **kerk** en de **adel**. Erasmus, Luther en Calvijn krijgen met hun kritiek op de corruptie van de katholieke kerk van Rome veel volgers. Aanhangers van **reformatorische** bewegingen worden **protestanten** genoemd. In de Nederlanden slaat het **calvinisme**, een protestantse stroming, aan, met als kenmerkende eigenschappen: een vroom leven, ijver, eerlijkheid, ernst, gezagsgetrouwheid en rationaliteit. De **katholieke** kerk reageert op de kritiek met de **contrareformatie** en zet kunst in de stijl van de **barok** in om grootsheid en onoverwinnelijkheid uit te stralen. In de Nederlanden heeft dit weinig succes.
- De protestanten in de Nederlanden verzetten zich tegen hun katholieke Spaanse vorst Karel V en later tegen zijn fanatieke zoon Philips II. Willem van Oranje is voor godsdienstvrijheid en kiest de kant van de protestanten en Nederlandse edelen. Dit leidt samen met de **Beeldenstorm** en de openbare terechtstellingen door de Spaanse landvoogd tot de Opstand. Willem van Oranje weet tijdens de Opstand, of de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648), de zeven noordelijke gewesten te verenigen. Hun politieke eenheid en godsdienst- en gewetensvrijheid wordt vastgelegd in de Unie van Utrecht (1579), de eerste versie van de grondwet. Met de Acte van Verlatinghe (1588) wordt Philips II definitief afgezet en is de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden een feit.
- De zeventiende eeuw is voor de Nederlanden een welvarende tijd en wordt daarom ook wel de Gouden Eeuw genoemd. Oorzaken voor deze welvaart zijn bijvoorbeeld de bloei van de Amsterdamse haven na de blokkade van Antwerpen, het Twaalfjarig Bestand (1609-1621) en het einde van de Tachtigjarige Oorlog (1648). De zuidelijke provincies blijven onder Spaans katholiek bewind, maar boven de rivieren wordt het calvinisme de dominante godsdienst. De calvinistische arbeidsmoraal zorgt voor economische bloei en de strijd voor godsdienst- en gewetensvrijheid zorgt voor een klimaat van relatieve verdraagzaamheid. De tolerantie en welvaart trekken vluchtelingen, wetenschappers, filosofen, schrijvers en kooplieden vanuit heel Europa aan.
- De welvaart geldt zeker niet voor iedereen in de Republiek. De samenleving is gelaagd, met een kleine toplaag van superrijke koopmansfamilies, een hogere middenklasse of grote burgerij, de middenstand bestaande uit de brede en smalle burgerij, de volksklasse die de grootste groep vormt en bestaat uit geschoolde arbeiders en laaggeschoold dienstpersoneel, en ten slotte onderop de bedeeden die afhankelijk zijn van liefdadigheid. Vrouwen hebben een relatief zelfstandige positie, dankzij de langdurige afwezigheid van vissers en zeemannen. Getrouwde vrouwen zijn wettelijk handelingsonbekwaam, maar ongetrouwde vrouwen en weduwen hebben meer vrijheid en zijn soms ondanks de obstakels zeer succesvol in hun werkzaamheden.
- De Republiek is erg succesvol in de overzeese handel. Om te concurreren met de Portugezen wordt de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC) opgericht. Deze heeft het recht om ten oosten van Kaap de Goede Hoop oorlog te voeren, forten te bouwen, soldaten in dienst te nemen en handel te drijven. Er wordt soms wreed opgetreden en er is ook sprake van handel in tot slaaf gemaakten en **slavernij**. Vooral de West-Indische Compagnie (WIC) houdt zich hiermee bezig, net als met smokkelhandel en **kaapvaart**.
- Door de overzeese handel komt de Republiek in aanraking met producten uit andere culturen. Producten uit 'exotische' landen zijn erg populair, denk aan specerijen, fruit, stoffen, **lakwerk** en **porselein**. Daarnaast komen er ook mensen met een andere cultuur naar de Republiek. Er ontstaat bijvoorbeeld een kleine Afrikaanse gemeenschap in Amsterdam.
- Er komt een eind aan de Gouden Eeuw als de Republiek in 1672 door Frankrijk, Engeland en de bisschoppen van Keulen en Münster wordt aangevallen en raadspensionaris Johan de Witt en zijn broer Cornelis vermoord worden door orangisten. Er breekt paniek uit. Na zeventien maanden ontreding loopt de aanval vast, maar dan is de welvaart van de Gouden Eeuw al verleden tijd.